

СТАНОВИЩЕ

от доц. дфн Огняна Георгиева-Тенева – НБУ
за материалите, представени за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност „доцент“
в СУ „Св. Климент Охридски“
по професионално направление 2.1 Филология
(Българска литература – Българска литература от Първата световна война до наши
дни. Литература за деца и юноши)
по конкурс, обявен в ДВ, бр. 24 от 17. 03. 2023 г.,
с единствен кандидат гл. ас. д-р Надежда Ангелова Стоянова

1. Становище за съответствие с нормативната уредба за придобиване на академичната длъжност „доцент“

Надежда Стоянова е представила всички необходими документи, които Законът за научните степени и звания изисква при провеждане на конкурс за придобиване на академичната длъжност „доцент“. Минималните национални изисквания са не само покрити, но са и значително надхвърлени.

2. Становище за общата научна дейност на кандидата

С голямата си научна активност и съзидателност, със забележителната си самовзискателност и изследователска методичност Надежда Стоянова днес е добре позната на филологическата общност у нас и се ползва с нейното уважение. Това се дължи, най-общо казано, на нейните 96 публикации, от които 2 монографии, 7 студии, 47 научни статии и 40 други материала; на изявите ѝ в множество научни форуми и проекти – български и международни; на мащабната съставителска и редакторска работа, която включва и главното редакторство на сп. „Филологически форум“; на преподавателски ѝ опит в специалностите българска филология и славянски филологии. Научният авторитет на Надежда Стоянова се оглежда и в 80-те цитирания, с 30 от които участва в настоящия конкурс, както и в различните престижни награди и отличия за изследователска дейност.

3. Становище за научните приноси на Надежда Стоянова

В обявения конкурс Надежда Стоянова участва с 1 монография, 3 студии и 12 статии, като 3 от статиите са в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация. Изследванията са в

областите *история на българската литература XIX – XX век и българска литература за деца и юноши*.

Разнообразни по тематика и изследователска проблематика, публикациите на Надежда Стоянова имат следните общи черти: прецизност при събиране и анализиране на емпиричния материал; задълбочено осмисляне и оригинално интерпретиране в собствена концептуална перспектива и в различни контексти – авторов, критически, литературноисторически, литературнотеоретичен, културологичен. Никъде из стотиците страници, съставляващи научния актив на Надежда Стоянова, не срещнах прибързано или недостатъчно обосновано твърдение.

Изследванията на Надежда Стоянова имат и друго общо сечение – насоченост към пропуснати, слабо осветени или недооценени литературни страници. Стремехът към запълване на подобни зевове е целенасочен и системно експлициран чрез конкретни деиктични изрази. Умението на Надежда Стоянова да открива факти, произведения и образни полета, които са значими за уплътняването на литературната ни история, но са убягвали на изследователското внимание, несъмнено е резултат от натрупано познание и критически опит.

3.1. Хабилитационният труд на Надежда Стоянова – „Украси и гримаси“, също се отнася до въпрос, който не е проучван целенасочено, а е разработван само периферно и в други смислови перспективи.

Встъплението на разработката убеждава, че модата в българската литература от 20-те и 30-те години на XX век е значим обект за проучване, който буди интерес както с диверсифицирането на темата за порива към изтласкване на травмата, за легитимиране на Аза, за живот не с миналото, а с настоящето, така и със специфичните идеи и похвати на междувоенния модернизъм. Уводната част на труда чете модата през различни теоретични оптики – социологическа, философска, психологическа, културноисторическа – за да се концентрира върху нейните художествени и критически употреби. Представените цели, задачи, структура и граници на изследването удостоверяват неговата състоятелност. Те говорят и за научна последователност, която се оглежда в изтеглянето и удължаването на нишки от докторския към хабилитационния труд – знак за приемственост между етапите в изследователското развитие на Надежда Стоянова.

Хабилитационният труд стъпва на художествен материал не само от 20-те и 30-те години на XX век, но и от предходните и следващите десетилетия, създали литературни образи на модата (или „пропуснали“ да го направят в периода след 1944 г.). Систематизирането и композиционното оформяне на изложението е несъмнен успех, като се имат предвид огромният масив от изследвани художествени произведения, разнородната им проблематика, многообразието на дискурското им осъществяване и обхванатите метатекстове.

В целостта си хабилитационният труд е сериозно и научно аргументирано проучване. Неговата същинска част започва с внимателни наблюдения над културноисторическия контекст на изследваните произведения и преди всичко над феномена *мода* в оптиката на българските поети, белетристи и други представители на интелигенцията. Вниманието към релацията *мода – време* обосновава обвързването на модата с модерността и с урбанистичната среда, а проследената динамика в теоретичните концепции позволява на Надежда Стоянова да изведе важни константни характеристики на модата, отнасящи се до новостта, властовите и икономическите легитимации, модерната субективност, трансисторичността и пр. Силно качество на труда тук е съчетаването на дескриптивния подход с аналитичния, което позволява разглежданите теоретични модели (на Георг Зимел, Фернан Бродел, Валтер Бенямин, Жил Липовецки и мн. др.) да бъдат прокарани през оценъчен филтър и да се превърнат в градиво на собствената концепция. Грижливото сплитане на анализирания контекстуални нишки включва и проучената рефлексия на модата в широк медиен план, заедно с модните журналы. Високата стойност на тези наблюдения едва ли изненадва, като се има предвид, освен всичко друго, и фактът, че Надежда Стоянова сътрудничи на „Периодика и литература“.

Задълбоченото проучване на българското преживяване на Париж като „столица на модата“ е приносно както в културологичен план, така и за опознаване от нов ъгъл на творчеството на Ат. Далчев, К. Константинов, Н. Райнов и др. Отделяйки внимание на модата и като начин за промяна на идентичността и израз на празнота и подражателство, Надежда Стоянова анализира иронично-пародийните образи на „модерни“ герои, като дендито, контето, скучаещия човек, песнопойци и куплетисти. При разглеждането на всяка подтема изследователското внимание се разпределя в подходящо съотношение

между общите художествени тенденции и индивидуалните творчески особености.

Обобщено, хабилитационният труд на Надежда Стоянова предлага един оригинален и пълноценен прочит на литературните интерпретации на модата в междувоенния период, като едновременно с това разкрива референциите мода – модернизъм. Накрая бих искала да отбележа находчивото и елегантно художествено оформление на книгата с хабилитационния труд, хармониращо на нейната тематика.

3.2. Другите публикации за „голямата“ литература, с които Надежда Стоянова участва в конкурса, допълват профила ѝ на утвърден изследовател. Те са поместени в престижни издания, а част от тях са на английски език. Обща тяхна характеристика е двойната им съдържателна ориентация: от една страна, към важни метатекстови проучвания, а от друга, към собственото интерпретиране на фокусираните литературни произведения.

„Далчев отвъд канона. Случаят с „Хроника“ изразява уважение към правото на големия творец сам да селектира текстовете си, но в същото време убеждава в ползата от литературоведско вглеждане в произведения, останали „под черта“ – не само за да представи авторската саморефлексия, но и за да провокира размисъл върху установеността на „автентичния“ образ на поета и да апострофира инерционното четене. Систематично и без излишен патос Надежда Стоянова отваря нови смислови хоризонти и при прочита на „Пътуване в делника“ от Б. Райнов. Интерпретацията на проблема за скуката дава нов поглед както към фокусираната творба, така и към историята и поетиката на българския роман, а през тях – и към важни аспекти на културния живот през 1940-те години. Статията „Нарстуд“ за т. 6. на „Периодика и литература“ успешно прилага междутекстовата процедура при разкриване на връзки между анализираното списание и други периодични издания, прави плътен контент-анализ и проследява промените в публикационната концепция. Същата съдържателна плътност е характерна и за „Атласът на българската литература като литературноисторически проект“, където методологията, използвана от С. Янев, е осмислена като подстъп към една никога незавършвана история на българската литература, като изходна точка към безкрайно инвариантно моделиране на металитературния наратив. В статията за „Великият незнаен“ от К. Кръстев откривам продължение на интереса на Надежда Стоянова към слабо

известните или маргинални културни субекти, които обаче поддържат приемствеността в духовния живот и задават своеобразен образ на рецептивистиката. Вярна на интереса си към слабо изследвани литературни полета, Надежда Стоянова се насочва и към жанра на аерописа – изследване, което с нови аргументи доказва умението на авторката да чете „отблизо“, но и с оглед на междутекстови взаимодействия, в случая свързани с италианския футуризм. Статиите „Изобретателят и „чарът на луната“ и „Гео Милев и философският камък“ схващам като прояви на научно внимание към различни литературни образи на една друга „действителност“, независимо дали времевата ѝ ориентация е към тайните на бъдещето, или към тайните на миналото и неговите непреходни въпроси, кореспондиращи с всички точки по темпоралната ос.

3.3. *Публикациите за литературата за деца и юноши* на Надежда Стоянова са общо 7 – 1 студия и 6 статии.

Преди всичко искам да подчертая, че между изследванията на Надежда Стоянова за „голямата“ и за детско-юношеската литература съществуват множество „топли връзки“. Откривам ги както в хабилитационния труд, например при прокарването на съдържателни мостове между „Новият вегетарианец“ от Д. Калфов и „Патиланско царство“ от Ран Босилек, така и в публикациите за детско-юношеската литература. Примерите са много, но тук ще маркирам тези за Гео-Милевата призивност за бърза и радикална промяна в поезията му за възрастни и за деца; за родството в отношенията машина – човек в „двете“ литератури; за алегорията като поетически код в творчеството на Н. Кънчев за малки и за големи и пр. Множеството подобни междутекстови връзки, които Надежда Стоянова установява, възприемам и като един от убедителните аргументи на иначе синтезирано заявеното ѝ несъгласие с „традиционното подценяване на литературата за деца“ (във втората ѝ статия за Н. Кънчев).

Червената нишка, която Надежда Стоянова прокарва през всичките си изследвания за детската литература, свързва различни форми на усъмняване в изчерпателността или релевантността на съществуващи интерпретации и води към изразяване на нови версии за излъчваните художествени значения. Наличните деконструкции са представени без резки жестове на несъгласие, а с финес, който е „запазена марка“ на Надежда Стоянова. В същото време разкриването на нова оптика на четене е уверено и убедително, то успява да

насочи литературоведското внимание към недовидени или недооценени имплицитни идеи, в последна сметка – към откриване на неочакван художествен смисъл. Красноречив пример за това е изследването на техническата тема в детско-юношеската ни литература от междувоенния период, което проблематизира образното съполагане на понятията „дете“ и „машина“, проследява жанрови трансформации и персонажни фигурации и дава пореден израз на изследователската чувствителност към връзките между „двете литератури“.

Статията за Гео-Милевата поредица „Детски живот“ може да се определи не само като литературоведско изследване, осмислящо анализирания произведение като част от общия модернистичен проект на автора, но и като своеобразно *разследване*, което съсредоточено търси пръснатите знаци от историята на албумчетата и ги подрежда като елементи на собствено виждане за тях. Да бъдеш откривател в полето на едно творчество, което от години се проучва обстойно, е несъмнен успех – Надежда Стоянова го постига, публикувайки непознат досега текст на Гео Милев (без да пропусне да изрази благодарност към колега, която е съдействала за това). В концептуалния план на тази публикация стои и една може би твърде смела, но при всички случаи бъдеща размисъл теза – че албумните детски стихове на Гео Милев, „макар и непретенциозни“, според определението на самата авторка, са насочени към формирането на бъдещи читатели – съавтори на развитието на художествени и на житейски сюжети.

Интересът към българската детска литература от междувоенния период обхваща и романовия жанр, със специален акцент върху разработването му от Калина Малина и целенасочения ѝ интерес към проблема за сирачеството.

Изследвайки детското творчество на Биньо Иванов, Надежда Стоянова отново изявява своя разпознаваем стил, който поддържа баланса между наситена историчност и собствено интерпретиране на анализирания текстове. Статиите за „Над полето, сред небето“ и „Пътешествието на бабините очила“ утвърждават специалното място на Б. Иванов в българската детска литература с нови аргументи, отнасящи се до характерната художествена условност, разчупеното стихосложение и преди всичко до подчертаната субектност на лирическата гледна точка и вътрешните дълбини на Аза.

Надежда Стоянова прави приносен прочит и на детското творчество на Николай Кънчев – друго изключително „присъствие“ в българската поезия. Детайлно проучената многогласна критическа рецепция на това творчество е изходна позиция за осъществяване на ценни наблюдения върху поетиката на Н. Кънчев и нейната впрегнатост в разколебаване на съмнителни ценности и герои от времето на НРБ литературата и в конструиране образа на самостоятелната личност.

Изследователският интерес на Надежда Стоянова обхваща и съвременни творби на детско-юношеската ни литература. Особености на техния образен език тя улавя през две книги на Зорница Христова, чиито художествени кодове разчита с познатата проникновеност.

4. Заключение

Представените научни постижения ми дават основание да смятам Надежда Стоянова за изграден литературовед и опитен преподавател. Ето защо убедено предлагам на уважаемото научно жури да присъди на гл. ас. д-р Надежда Стоянова академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 2.1 филология (Българска литература – Българска литература от Първата световна война до наши дни. Литература за деца и юноши).

9. 07. 2023

Доц. дфн Огняна Георгиева-Тенева